

Motion till riksdagen

1988/89:Fi423

av Lars Tobisson m.fl. (m)

Datapolitiken

Inledning

Moderata samlingspartiet har tidigare framhållit att statens datapolitik bör avse användandet av datorer inom statsförvaltningen. På andra områden varken kan eller bör staten styra användningen eller utvecklingen av datateknologi annat än i den utsträckning som krävs för att garantera medborgarnas rättigheter och integritet samt samhällets sårbarhetsskydd.

Våra förslag syftande till bl.a. stärkt integritet återfinns i en separat motion.

Statens många datasystem har stor betydelse för enskilda människor. Det är ofta omöjligt att undvika att bli registrerad i dessa. Detta ställer höga krav på integritetsskydd och sekretess hos de statliga datasystemen. Den svenska offentlighetsprincipen kräver också att för allmänheten och pressen intressanta uppgifter kan vara tillgängliga.

Datorer är ett mycket viktigt hjälpmedel såväl inom den egentliga statsförvaltningen som inom utbildningsväsendet och försvaret. Utvecklingen mot allt fler datoriserade arbetsplatser måste fortsätta. I detta fortsatta datoriseringsarbete är det viktigt att möjligheterna till effektivisering utnyttjas. Däri ingår bl.a. kommunikationsmöjligheterna mellan olika system men också användarvänliga programvaror.

I anslutning till prop. 1987/88:95 om datapolitik föreslogs åtgärder på vissa områden som, enligt moderata samlingspartiets uppfattning, borde ha följts upp i årets budgetproposition.

Säkerhet och sekretess

Med anledning av den oklarhet vad gäller säkerhetsarbetet som framgår av årets budgetproposition, bilaga 6, punkterna 3, 4 och 12, vill vi aktualisera några frågor kring organisationen av säkerhetsarbetet.

Moderata samlingspartiet anser att alla myndigheter som har ansvar för ADB-system bör ha en klar uppfattning om säkerheten i ADB-verksamheten. Fortfarande behandlas myndigheter som om de vore lika i detta avseende. Så är emellertid inte fallet. Myndigheterna bedriver verksamhet av starkt skiftande slag och följaktligen får ADB-säkerhetsarbetet relateras till dessa skiftande förutsättningar.

Affärsverken har exempelvis ett företagsekonomiskt mål med krav på kostnadstäckning, inklusive avkastningskrav på disponerat statskapital. I de

av riksdagen fattade besluten om styrningen och ledningen av affärsverken har marknadsanpassning ansetts som ett mål och dessutom en ökad delegering under ett samtidigt ökat ansvar. Detta innebär att affärsverken avkrävs ett större ansvar för valet av medel för att uppnå de av statsmakterna fastställda målen.

För flertalet affärsverk är informationsteknologi och ADB helt avgörande hjälpmedel för verksamhetens effektivitet och servicegrad. Informationsteknologi och ADB är dessutom inte sällan helt integrerade i de produkter och tjänster som framställs. De krav som ställs på affärsverken är till sin karaktär annorlunda än de krav på ADB-säkerhet som förvaltningsmyndigheter har att beakta. Det är därför inte lämpligt att inordna deras arbete med säkerhet och sekretess i statskontorets uppgifter.

När det gäller myndigheter med anknytning till försvaret är datasäkerhetsarbete närmast en del av deras normala arbetsuppgifter, varför vi anser att statskontoret inte har något som väsentligt kan förbättra säkerhet och sekretess inom dessa. Erfarenheterna från upphandling av s.k. basdatorer bekräftar detta.

Mot denna bakgrund föreslår vi att de uppgifter som nu åvilar statskontoret vad gäller sårbarhet, säkerhet och sekretess inte i något avseende skall omfatta affärsverken och försvarsmyndigheterna utan tydligt avgränsas till de civila förvaltningsmyndigheterna. Det enda område där det enligt moderata samlingspartiets mening finns anledning att inkludera affärsverken är ÖCB:s samordning av beredskapsplanering avseende krisfrågor. Därigenom kan inte bara regeringens utan även andra myndigheters behov av insyn i affärsverkens arbete med säkerhet och sekretess beaktas i erforderlig utsträckning.

Mot bakgrund av de allvarliga incidenter som inträffat runt om i världen som en följd av brister i ADB-säkerheten anser moderata samlingspartiet att den tidsplan som anges i bilaga 6, sid. 46 inte är tillfyllest.

Det finns ett antal myndigheter med olika former av samordningsansvar inom ADB-säkerhetsområdet. Den datapolitiska propositionen förbättrade förvisso inte situationen. Enligt vår mening är den situation som nu råder mera en följd av statsmakternas oförmåga att hantera dessa frågor än av datoriseringen i sig. En strukturrationalisering måste ske inom alla de organ och grupper som nu agerar. En kompetenssamling bör utan svårighet kunna ske till ett fåtal – kanske två à tre – organ. Eventuellt bör endast ett samordningsorgan finnas, som på grund av sin särskilda karaktär bör vara skilt från statskontoret.

Förvaltning och omprövning av ADB-system i drift

Statens användning av informationsteknologi och ADB har hittills i vissa avseenden inte varit särskilt framgångsrik. Betydande kostnadsöverskridanden, förseningar och tekniska problem har snarare varit regel än undantag. Detta beror dock mer på brister i inblandade myndigheters förmåga att utnyttja hjälpmedlet samt på en förkärlek för komplexa, centraliserade systemlösningar än på hjälpmedlet som sådant och de möjligheter detta erbjuder. En betydande del av de stora statliga ADB-system som är i drift

behöver genomgå omläggningar i större eller mindre grad. Flera orsaker kan anges till detta. Systemlösningarna är gamla, i flera fall från 1960-talet. Successiva mindre förändringar har medfört att underhållskostnaderna är höga. Systemen tillfredsställer inte nuvarande krav på användarvänlighet och arbetsmiljö. datorerna är oekonomiska, sårbarhets- och säkerhetsskydd är inte tillfredsställande osv.

Enligt moderata samlingspartiets mening erfordras en effektiv organisation för att denna mycket omfattande och kvalificerade uppgift skall kunna genomföras med acceptabelt resultat. Till stor del är den allvarliga situation som statsförvaltningen i detta avseende nu hamnat i en följd av hur dessa frågor har hanterats. Det räcker inte med att tillsätta en särskild beredningsgrupp inom regeringskansliet "med uppgift att ta fram underlag till stöd för regeringens ställningstagande till större ADB-investeringar", vilken "förutsätts inte själv utföra något omfattande utredningsarbete".

Vi förordar i stället att en särskild insatsgrupp skapas enligt de riktlinjer som vi tidigare förordat.

Forskning och utveckling för att främja användningen av informationsteknologiska system i offentlig verksamhet

Enligt samstämmiga bedömningar är de svåraste problemställningarna inom ADB-området inte längre förknippade med datorernas prestanda eller funktioner eller med de tekniska möjligheterna. Det är mer väsentligt att öka effektiviteten i systemutvecklingen samt att skapa flexibilitet och enkelhet för användarna av de system som utvecklas. Andra frågor av vikt är förbättring av styrning, tillskapande av strategier för administrativ utveckling och ADB samt utformning av standarder o.dyl. som hjälpmedel för att åstadkomma enklare system och datorkraftsstrukturer än hittills. Det är därför positivt att dessa frågor nu tas upp till behandling i stort sett enligt de riktlinjer som vi under en följd av år föreslagit i våra motioner. Men enligt vår mening saknas fortfarande en samlad insats inom ramen för en övergripande strategi.

På det tekniska området har ett flertal insatser gjorts för att stimulera produktutveckling och arbetsmetoder m.m. Styrelsen för teknisk utveckling (STU) är central förvaltningsmyndighet för initiativ och stöd – liksom för planläggning och rådgivning – för teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete. Det åligger styrelsen särskilt bl.a. att följa den tekniska forskningen, att organisera och stödja samarbete inom teknisk forskning och industriellt utvecklingsarbete och främja kontakter mellan myndigheter, näringsliv och institutioner samt att planera och fördela statligt stöd i form av lån och bidrag till teknisk forskning och utvecklingsarbete.

Eftersom ingen annan myndighet har till uppgift att stödja den administrativa utvecklingen på nationell nivå, har STU delvis tagit upp sådana frågor. Exempel på detta är det s.k. ramprogrammet för kunskapsutveckling inom informationsbehandlingsområdet, som slutfördes för något år sedan, vissa teknikupphandlingsprojekt samt medverkan i framtagningen av det informationsteknologiska programmet. Det har tydligt framgått att STU:s intresse är knutet främst till industripolitiska insatser. Resultatet har därigenom blivit,

vilket det s.k. IT 4-programmet utgör ett övertygande bevis för, att de "mjuka" delarna är eftersatta och lågt prioriterade vad gäller forsknings- och utvecklingsinsatser.

Mot. 1988/89
Fi423

En rad olika åtgärder behöver vidtas beträffande informationsteknologins och ADB-teknikens användning inom administrationen. Enligt vår mening är ett utvecklingsråd av den nu prövade typen inte tillräckligt. Dessa uppgifter bör anförtros åt ett särskilt organ. Det kan i princip ske antingen genom att ett befintligt organ med lämplig kompetens och förtroende erhåller förändrade, vidgade och delvis nya arbetsuppgifter eller genom att ett nytt organ tillskapas. Oavsett vilken av dessa metoder som används, kommer det att påverka arbetsuppgifterna för andra befintliga myndigheter och organisationer.

Det nya organet bör ges en inriktning mot administrativ teknik och ADB i en vidare mening.

Det statliga person- och adressregistret SPAR

Det centralt förda statliga person- och adressregistret SPAR tillkom 1976 genom beslut av riksdagen. Det används för aktualisering, komplettering och kontroll av uppgifter i andra personregister. Dess användning preciseras i datalagen, där det också fastslås att SPAR får användas av myndigheter och enskilda. Uppgifterna i SPAR hämtas från det statliga personregister som används för folkhokföring, inkomsttaxering och fastighetstaxering.

Registeransvarig för SPAR var tidigare DAFA, som också varade för driften. DAFA hade ensamrätten för denna typ av befolkningsregister. Varje företag, organisation eller myndighet som önskar uppdatera egna registeruppgifter – t.ex. adresser – är hänvisade till SPAR. Det sätt på vilket DAFA arbetar och de uppgifter SPAR innehåller är därför av avgörande betydelse för hur andra personregister byggs upp och fungerar.

I samband med att DAFA:s associationsform ändrades 1986, då DAFA Data AB bildades, förändrades även registeransvaret. Statens person- och adressregisternämnd bildades och denna blev huvudman för SPAR. Genom att ett treårigt avtal tecknades mellan den s.k. sparnämnden och DAFA Data AB fortsätter driften hos DAFA i dess nya form. Genom detta arrangemang tillförsäkrades DAFA Data AB en fortsatt favoriserad ställning på personregistermarknaden.

Moderata samlingspartiet anser att frågan om SPAR-registret och DAFA Data AB:s driftansvar bör förutsättningslöst prövas i samband med att sparnämnden skall teckna ett nytt avtal om driften av registret.

Vi har i tidigare motioner föreslagit att DAFA helt eller delvis skall privatiseras. Regeringen bör därför låta utreda om det finns några vägande skäl för att någon del av DAFA Data AB:s nuvarande verksamhet bör kvarligga i statlig ägo. Regeringen bör dessutom låta göra en förutsättningslös utredning av den statliga ESKA-koncernens uppgifter, omfattning och ägarförhållanden.

Hemställan

Mot. 1988/89
Fi423

Med hänvisning till det anförda hemställs

{att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om säkerhet och sekretess inom dataområdet,¹}

1. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om en strukturrationalisering och effektivisering bland statens olika samordningsorgan för ADB-säkerhet,

2. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om att en oberoende insatsgrupp bör tillsättas för att ta fram och genomföra ett åtgärdsprogram för en omprövning och effektivare förvaltning av ADB-system inom statsförvaltningen,

3. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om åtgärder för administrativ utveckling,

4. att riksdagen som sin mening ger regeringen till känna vad som i motionen anförts om SPAR-registret och DAFA Data AB.

Stockholm den 24 januari 1989

Lars Tobisson (m)

Rune Rydén (m)

Inger René (m)

Filip Fridolfsson (m)

Anders Andersson (m)

Knut Wachtmeister (m)

¹ 1988:89:K430.